

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-150>

УДК 339.9

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ: ПОНЯТТЯ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

CULTURAL DIPLOMACY: CONCEPT AND IMPLEMENTATION MECHANISMS

Марченко Альона Сергіївна

аспірантка,

Державний торговельно-економічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1450-3110>**Marchenko Alona**

State University of Trade and Economics

У статті проаналізовано сучасні підходи до поняття «культурна дипломатія». На сьогоднішній день, в умовах глобалізації, більшість суб'єктів міжнародних відносин віддають перевагу засобам м'якої сили. Культурна дипломатія виступає одним з найпотужніших інструментів цієї сили, яка не лише сприяє зближенню між культурами, а і за допомогою своєї сили, може бути місцем зустрічі для мирного вирішення конфліктних питань. Культурна дипломатія сприяє розвитку довіри між країнами, налагодженню ефективного співробітництва та подоланню упередженості. Мета комерційної дипломатії полягає в сприянні зміцненню міжнародних відносин. Важливість правильного застосування комерційної дипломатії з кожним роком зростає, оскільки це допомагає державі зміцнити свої позиції на міжнародній арені. Також, були розглянуті механізми реалізації культурної дипломатії, які розділяються на традиційні та інноваційні. Кожен з механізмів має свої переваги та при правильному використанні яких, можна досягнути зміцнення міжнародного іміджу та досягнення зовнішньополітичних цілей.

Ключові слова: культурна дипломатія, культура, механізми реалізації, м'яка сила, імідж.

The article analyzes modern approaches to the concept of "cultural diplomacy". It presents its own vision of this concept, namely, Cultural diplomacy is an extremely valuable tool of international relations, which: is flexible; has a long-term impact; supports national identity and image; allows strengthening and expanding international cooperation; etc. Today, in the conditions of globalization, most subjects of international relations prefer means of soft power. Cultural diplomacy is one of the most powerful instruments of this power, which not only promotes rapprochement between cultures, but also, with the help of its power, can be a meeting place for peaceful resolution of conflict issues. Cultural diplomacy contributes to the development of trust between countries, the establishment of effective cooperation and overcoming bias. The goal of commercial diplomacy is to contribute to the strengthening of international relations. The importance of the correct application of commercial diplomacy is growing every year, as it helps a state strengthen its positions in the international arena, and also helps to resolve political issues. In addition, the mechanisms for implementing cultural diplomacy were considered, which are divided into traditional (exhibitions, festivals, cultural exchanges, educational programs) and innovative (social media, digital technologies, artificial intelligence). Traditional ones have deep historical roots and contribute to the strengthening of interstate relations. Cultural cooperation helps implement foreign policy initiatives and secures a country's rightful place in the world. It also helps to shape a positive image of the country, attract investment, and expand the circle of partners. Traditional approaches require constant updating and adaptation to international trends. The innovative mechanism includes the use of digital technologies, social media, which in turn allows reaching a larger audience and spreading cultural messages with greater efficiency and speed. Each of the mechanisms has its own advantages and, if used correctly, taking into account international trends and modern challenges, it is possible to strengthen the international image and achieve foreign policy goals.

Keywords: cultural diplomacy, culture, implementation mechanisms, soft power, image.

Постановка проблеми. У сучасних умовах зростаючої глобальної взаємозалежності більшість учасників міжнародних відносин

надають перевагу використанню засобів «м'якої сили» для реалізації своїх інтересів. Одним із ключових інструментів є культурна

дипломатія, яка відіграє значну роль у формуванні політичних, економічних, соціальних та інших процесів на міжнародній арені [2, с. 1058]. Задля встановлення та покращення довгострокових зв'язків з міжнародними партнерами, культурна дипломатія є ключовим інструментом зовнішньої політики. Яка в свою чергу за допомогою мистецтва, культури, здатна об'єднати серця мільйонів, дати краще зрозуміти одне одного, підтримати, порозумітися. З кожним роком культурна дипломатія та механізми її ведення набувають все більшого значення для зовнішньої політики, оскільки вона допомагає не тільки зміцнити позиції держави на міжнародній арені, а й сприяє вирішенню економічних та політичних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням поняття культурної дипломатії займалися такі вітчизняні вчені: Відімска К. І.; Тарасюк Ю. М.; Матвієнко В. М., Шинкаренко Т. І.; Поплавська М. В.; Стасевська О. А., Маланчук І. І.; Тихомирова Є. Ю.; Хоменська І. В.; Гололобов С. М. Механізми та інструментарій культурної дипломатії вивчали: Емельянов В. М.; Гололобов С. М.; Дубовик Н. А.; Шило О. В.; Штиршов О. М. Проблеми та перспективи культурної дипломатії України вивчала Кушнарьова М. Б.

Мета статті. Проаналізувати підходи до визначення поняття «культурна дипломатія». Розглянути механізми реалізації культурної дипломатії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Культура займає важливе місце в сучасному міжнародному порядку денному та виступає потенційною сферою зовнішньополітичної діяльності, сприяючи зміцненню культурної дипломатії в різних країнах. В теорії та практиці сучасних міжнародних політичних, суспільних, культурно-мистецьких та інших практик, а також у науковій літературі відсутнє єдине загальноприйняте визначення поняття «культурна дипломатія» [7, с. 31]. Саме це зумовлює необхідність постійного дослідження різних підходів до даного поняття.

Проаналізувавши праці вітчизняних вчених, можемо зробити висновок, що поняття «культурна дипломатія» є широким в тлумаченні (табл. 1).

Культурна дипломатія – це надзвичайно цінний інструмент міжнародних відносин, який: є гнучким; має довгостроковий вплив; підтримує національну ідентичність та імідж; дозволяє зміцнити та розширити міжнародне співробітництво; та ін.

У сучасному глобалізованому світі культура є невід'ємною складовою людського сус-

Таблиця 1

Наукові підходи до визначення поняття «культурна дипломатія»

Відімска К., Тарасюк Ю. [1, с. 271]	<i>Культурна дипломатія</i> - це практика використання культурних виразів та мистецтва як засіб міжнародного спілкування та встановлення взаєморозуміння між різними культурами та народами.
Гололобов С. М. [2, с. 1061]	У контексті міжнаціональної взаємодії, <i>культурна дипломатія</i> виступає одним із найважливіших інструментів «м'якої сили» держав на міжнародній арені.
Дубовик Н., Шило О. [3, с. 73]	<i>Культурна дипломатія</i> є цінним інструментом для спілкування між країнами, що містить унікальний підхід до сприяння порозумінню, побудові відносин і співпраці через культурний обмін та прояв культурної ідентичності.
Матвієнко В., Шинкаренко Т. [6, с. 9]	<i>Культурна дипломатія</i> — це форма м'якої сили держави, а отже, є важливим складником інструментарію міжнародних відносин. Вона дає змогу переконувати через культуру, цінності та ідеї, на протигагу «жорсткій силі», яка діє з використанням військового чи економічного тиску.
Поплавська М. В. [7, с. 31]	<i>Культурна дипломатія</i> постає як практика, що належить до міжнародних культурних відносин і реалізується відповідно до специфіки внутрішньо та зовнішньополітичних пріоритетів національних держав; як один з найбільш ефективних та значущих засобів реалізації зовнішньополітичних стратегій будь-якої держави, яка претендує на значущу роль в системі сучасних міжнародних відносин.
Штиршов О. М. [11, с. 216]	<i>Культурна дипломатія</i> є однією з найбільш ефективних комунікаційних технологій країни.

Джерело: складено автором

пільства. Культурна дипломатія, як частина зовнішньої політики, виступає ефективним інструментом налагодження конструктивного діалогу та партнерства між державами. Така взаємодія сприяє поступовому просуванню національних інтересів, ґрунтуючись на принципах відкритості, багатовекторності та відмови від силових і конфронтаційних методів у міжнародних відносинах. Хоча питання культурної дипломатії залишаються актуальними завжди, вони набувають особливого значення під час воєнних конфліктів. Культурна дипломатія органічно вписується в арсенал зовнішньополітичних інструментів держав, допомагаючи впливати на емоційний та інтелектуальний світ людини, формувати культурну ідентичність народів, країн і регіонів, а також забезпечувати їхню культурну безпеку. Сьогодні культурна дипломатія, яка проявляється у різноманітних формах і стратегіях, займає провідні позиції у боротьбі за міжнародний вплив держав. Вона є не лише інструментом конкурентної боротьби світових лідерів за уми та серця людей, а й ключовим фактором зміцнення миру на Землі [2, с. 1060–1074].

Ефективна система стратегічних комунікацій є основою успішної зовнішньої політики будь-якої держави, оскільки саме стратегічні комунікації допомагають просувати інтереси країни на міжнародній арені, зокрема через інформаційну діяльність. Культурна дипломатія, поряд з інформаційною політикою та публічною дипломатією, є однією з ключових складових цієї системи [5, с. 35].

Розглянемо кілька факторів, які впливають на культурну дипломатію держави [1, с. 271]:

- пріоритети зовнішньої політики;
- історичний контекст країни;
- розповсюдження та популярність державної мови в світі;
- бажання створити позитивний імідж;
- комерційні інтереси держави;
- ресурси та фінансування культурної політики.

Механізми реалізації культурної дипломатії в сучасних умовах являють собою сукупність інструментів, методів та стратегій, що використовуються державами для просування своїх культурних цінностей, зміцнення міжнародного іміджу та досягнення зовнішньополітичних цілей через культурні обміни та взаємодію. Такі виклики сучасності як глобалізація, цифровізація, інформаційні війни, вимагають від країн адаптації цих механізмів. Механізми культурної дипломатії вклю-

чають як традиційні, так і інноваційні підходи [4, с. 198].

Традиційні механізми, з глибоким історичним корінням, охоплюють організацію культурних обмінів, виставок, фестивалів, літературних програм, театральних постановок, кіно, освітніх програм та діяльність культурних інститутів за кордоном. Вони сприяють зміцненню міждержавних відносин, формуванню позитивного іміджу держави та підтримці мирних відносин. Однак ці підходи потребують оновлення та адаптації для підвищення їх ефективності в умовах швидких змін [1, с. 272; 4, с. 198]. Даний напрямок є дуже важливим, оскільки допомагає не лише покращити імідж країни, а і шляхом культурного збагачення дає можливість залучити інвестиції.

Для ефективної культурної дипломатії необхідна достатня кількість і висока якість культурних матеріалів, які вона використовує. Ключовими елементами сучасної культурної дипломатії є мистецтво, вища освіта, наука, спорт, туризм. Щоб культурні заходи справили враження на міжнародній арені, дипломатам слід опиратися на знайомі і популярні символи. В умовах обмежених ресурсів важливо знати, які елементи національної культури вже популярні за кордоном, зокрема масова культура та деякі традиційні її аспекти [6, с. 16–17]. Організація культурної присутності за кордоном і популяризація культурної спадщини народів має кілька важливих причин. Культурне співробітництво повинно сприяти створенню «сприятливого клімату» для успішної реалізації зовнішньополітичних ініціатив, а також закріпленню за країною належного місця в світі відповідно до її геополітичного статусу. Культурні зв'язки мають працювати над формуванням позитивного та об'єктивного образу країни, викликати симпатії до країни, збільшувати кількість її друзів, підкреслювати відкритість суспільства [8, с. 90–91].

Інноваційні механізми культурної дипломатії включають застосування цифрових технологій і соціальних медіа, що дають змогу державам швидко і ефективно донести свої культурні послання до міжнародної спільноти. Цифрова культурна дипломатія включає створення віртуальних платформ для культурного обміну, соціальні медіа для взаємодії з аудиторією, мобільні додатки та інші цифрові інструменти. Ці формати надають можливості для залучення більшої аудиторії, зменшення витрат на організацію заходів і покращення здатності адаптуватися до змін міжнародного

середовища [4, с. 198]. Таким чином, можна охопити глобальну аудиторію. Що в свою чергу дасть змогу поширювати свої культурні наративи більш ефективно та швидко.

Також, важливим елементом сучасних механізмів культурної дипломатії є застосування штучного інтелекту. Це дає можливість автоматизувати та оптимізувати процеси збору, аналізу та поширення інформації. Штучний інтелект дозволяє створити платформи для культурних обмінів, аналізувати великі обсяги даних для виявлення культурних трендів [4, с. 198].

У межах теорії «м'якої сили» культурна дипломатія розглядається не як другорядний елемент порівняно з політичною чи економічною дипломатією, а як дипломатичний невід'ємний і необхідний компонент [9, с. 31]. Збільшення використання м'якої сили в міжнародних відносинах ставить перед дипломатами завдання бути більш гнучкими, а теоретиків спонукає до активної роботи не тільки щодо уточнення термінології, але й до розробки, фіксації та аналізу інструментів культурної дипломатії [10, с. 35].

Перспективи та стратегії розвитку культурної дипломатії в умовах сучасності є ключовим напрямом досліджень у сфері державного управління, оскільки вони визначають можливості та шляхи ефективного використання культурних ресурсів для посилення

міжнародного впливу країни та просування її національних інтересів. Інтеграція культурної дипломатії у зовнішню політику держави потребує розробки та впровадження комплексних стратегій, які поєднують як традиційні підходи, так і відповідають на сучасні виклики та можливості [4, с. 197].

Висновки. Культурна дипломатія є надзвичайно цінним інструментом, який дозволяє налагоджувати взаємовідносини, сприяє ефективним комунікаціям між країнами з різною культурою та традиціями. За допомогою культури, демонстрації своїх цінностей та традицій країни вибудовують надзвичайно міцні взаємозв'язки, які виходять за межі політичних відмінностей. Культурна дипломатія відіграє важливу роль у вирішенні конфліктів, оскільки сприяє створенню можливості вести діалог між різними культурами. Співробітництво на культурному рівні в свою чергу сприяє миру. Культурна дипломатія є ефективним інструментом м'якої сили, який сприяє стійкому та надійному міжнародному співробітництву. Механізми реалізації культурної дипломатії вміщують в себе багато різних інструментів, методів спрямованих на представлення культурних цінностей держави. Вони можуть бути як традиційними, так і інноваційними. Потрібно завжди враховувати сучасні тенденції та виклики, впроваджувати стратегію культурної дипломатії спираючись на них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Відімска К., Тарасюк Ю. Поняття про культурну дипломатію. The XXI International Scientific and Practical Conference «Informational, modern and recent theories of development». 2023. May 29 – 31. Madrid. Spain. 353 p.
2. Гололобов С. М. Культурна дипломатія як складова державної політики у сфері культури на сучасному етапі українського державотворення. *Публічне управління та регіональний розвиток: наук. журн.* 2022. № 18. С. 1057–1078.
3. Дубовик Н., Шило О. Культурна дипломатія як інструмент міжнародної комунікації України. *Молодий вчений.* 2023. 4 (116). С. 72–76.
4. Ємельянов В. М., Гололобов С. М. Механізми реалізації культурної дипломатії в сучасних умовах. *Інвестиції: практика та досвід* : наук.-практ. журн. 2024. № 14. лип. С. 192–200.
5. Кушнар'ова М. Українська культурна дипломатія під час війни: досвід, проблеми, перспективи. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Українська культурна дипломатія під час війни.* 2023. Вип. 67. С. 35–53.
6. Матвієнко В., Шинкаренко Т. Культурна дипломатія як напрям зовнішньої політики держави. Культурна дипломатія: навч. посібник / за заг. ред. І.Б. Матяш, В.М. Матвієнка. Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка. Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. Київ : ДП «ГДІП». 2021. С. 7–20.
7. Поплавська М. В. Культурна дипломатія: трансформація дефініції поняття в контексті еволюції світової спільноти (1930-ті – початок 2020-х рр.). *Культура і сучасність : альманах.* 2022. № 2. С. 30–35.
8. Стасевська О. А., Маланчук І. І. Культурна дипломатія: симбіоз культурного та правового потенціалу. *Право та інновації.* 2021. № 1. С. 89–95.
9. Тихомирова Є. Б. Теоретичні засади культурної дипломатії. Innovative scientific research : Proceedings of the XV International Scientific and Practical Conference. Toronto. 2025. P. 28–32.

10. Хоменська І. Історіографія досліджень у сфері культурної дипломатії. Культурна дипломатія: навч. посібник / за заг. ред. І. Б. Матяш, В. М. Матвієнка. Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка. Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. Київ : ДП «ГДІП». 2021. С. 21-35.
11. Штиршов О. М. Культурна дипломатія як інструмент політики держави. *Інвестиції : практика та досвід : наук.-практ. журн.* 2024. № 4. лют. С. 214–218.

REFERENCES:

1. Vidimska K., Tarasiuk Yu. (2023) Poniattia pro kulturnu dyplomatiuu [The concept of cultural diplomacy]. The XXI International Scientific and Practical Conference «Informational, modern and recent theories of development». May 29–31. Madrid. Spain. 353 p.
2. Hololobov S. M. (2022) Kulturna dyplomatiia yak skladova derzhavnoi polityky u sferi kultury na suchasnomu etapi ukrainskoho derzhavotvorennia [Cultural diplomacy as a component of state policy in the sphere of culture at the current stage of Ukrainian state-formation]. *Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok: nauk. zhurn.* № 18. P. 1057–1078.
3. Dubovyk N., Shylo O. (2023) Kulturna dyplomatiia yak instrument mizhnarodnoi komunikatsii Ukrainy [Cultural diplomacy as a tool of international communication of Ukraine]. *Molodyi vchenyi.* No. 4 (116). P. 72–76.
4. Yemelianov V. M., Hololobov S. M. (2024) Mekhanizmy realizatsii kulturnoi dyplomatii v suchasnykh umovakh [Mechanisms for implementing cultural diplomacy in modern conditions]. *Investytsii: praktyka ta dosvid: nauk.-prakt. zhurn.* № 14. lyp. P. 192–200.
5. Kushnarova M. Ukrainska kulturna dyplomatiia pid chas viiny: dosvid, problemy, perspektyvy [Ukrainian cultural diplomacy during the war: experience, problems, prospects]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho. Ukrainska kulturna dyplomatiia pid chas viiny.* Vyp. 67. P. 35–53.
6. Matviienko V., Shynkarenko T. (2021) Kulturna dyplomatiia yak napriam zovnishnoi polityky derzhavy [Cultural diplomacy as a direction of the state's foreign policy]. *Kulturna dyplomatiia: navch. posibnyk / za zah. red. I. B. Matias, V. M. Matviienka.* Instytut mizhnarodnykh vidnosyn KNU imeni Tarasa Shevchenka. Naukove tovarystvo istorii dyplomatii ta mizhnarodnykh vidnosyn. Kyiv: DP «HDIP». 2021. S. 7–20.
7. Poplavska M. V. (2022) Kulturna dyplomatiia: transformatsiia definitsii poniattia v konteksti evoliutsii svitovoi spilnoty (1930-ti – pochatok 2020-kh rr.) [Cultural diplomacy: transformation of the definition of the concept in the context of the evolution of the world community (1930s – early 2020s)]. *Kultura i suchasnist : almanakh.* № 2. P. 30–35.
8. Stasevska O. A., Malanchuk I. I. (2021) Kulturna dyplomatiia: symbioz kulturnoho ta pravovoho potentsialu [Cultural diplomacy: a symbiosis of cultural and legal potential]. *Pravo ta innovatsii.* № 1. P. 89–95.
9. Tykhomyrova Ye. B. (2025) Teoretychni zasady kulturnoi dyplomatii [Theoretical foundations of cultural diplomacy]. *Innovative scientific research : Proceedings of the XV International Scientific and Practical Conference.* Toronto. P. 28–32.
10. Khomenska I. (2021) Istoriohrafia doslidzhen u sferi kulturnoi dyplomatii [Historiography of research in the field of cultural diplomacy]. *Kulturna dyplomatiia: navch. posibnyk / za zah. red. I. B. Matias, V. M. Matviienka.* Instytut mizhnarodnykh vidnosyn KNU imeni Tarasa Shevchenka. Naukove tovarystvo istorii dyplomatii ta mizhnarodnykh vidnosyn. Kyiv: DP «HDIP». P. 21–35.
11. Shtyrov O. M. (2024) Kulturna dyplomatiia yak instrument polityky derzhavy [Cultural diplomacy as an tool of state policy]. *Investytsii : praktyka ta dosvid : nauk.-prakt. zhurn.* № 4. liut. P. 214–218.